

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

11 vtrum sit virtus cardinalis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

Ad primum obiectum contra secundum, negatur maior: quia virtus quantumcumque in gradu heroico non excedit propriam materiam, sed intra propriae materiae limites heroica est. Pericula autem optima mortis non sunt omnis virtutis materia, sed solum fortitudinis, ut patet ex distinctione virtutum penes suas proprias materias.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, virtutes cardinales, siue principales, dicuntur, quae praecipue sibi vendicant id, quod pertinet communiter ad virtutes. Inter alias autem communis virtutis conditiones vna ponitur, firmiter operari, ut patet in secundo * Ethic. Laudem autem firmitatis potissime sibi vendicat fortitudo. Tanto enim magis laudatur qui firmiter stat, quanto habet grauius impellens ad cadendum, vel ad retrocedendum. Impellit autem hominem ad discedendum ab eo, quod est secundum rationem, & bonum delectans, & malum astringens: sed grauius impellit dolor corporis, quam voluptas. Dicit enim August. * in li. 83. quod est. Nemo est qui non magis fugiat dolorem, quam affecerit voluptatem. Namque videmus, & immansissimas bestias a maximis voluptatibus exterreri dolorum metu. Et inter dolores animi, & pericula maxime timetur ea, quae ducunt ad mortem, contra quae firmiter stat fortis. vnde fortitudo est virtus cardinalis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod audacia, & ita non cooperantur fortitudini ad actum eius, qui est sustinere, in quo praecipue commendatur firmitas eius. Per hunc enim actum fortis cohibet timorem, qui est passio principalis, ut supra dictum est.

AD SECUNDUM dicendum, quod virtus ordinatur ad bonum rationis, quod conservari oportet contra impulsus malorum. Fortitudo autem ordinatur ad mala corporalia sicut ad contraria, quibus resistit: ad bonum autem rationis sicut ad finem, quem intendit conservare.

AD TERTIUM dicendum, quod quamuis pericula mortis raro imminant, tamen occasiones illorum periculorum frequenter occurrunt, dum scilicet homini ad-

temperantiam, quoniam est species modestiae, quae pars potentialis est temperantiae, ut infra patet. Dicitur autem humilitas fundamentum virtutum non directe, sed remouendo prohibens, scilicet superbia, ut in tractatu de humilitate infra patet. Ex hoc autem quod est sic fundamentum, non sequitur, ergo est virtus cardinalis, quae principalis dicitur ex materiae propriae principatione.

Ad quartum dicitur, quod tam theologi quam philosophi, qui permixtue viuunt nominibus virtutum, primo modo loquuti de virtutibus videtur: nos autem loquimur secundo modo.

Ad obiectionem contra quartum iam patet ex supradictis, quod falso innititur fundamentum, scilicet, quod subire mortem propter iustitiam, aut

temperantiam impugnantem, non spectat ad fortitudinem. Superius namque ostendimus ex doctrina Arist. non requiri ad fortitudinem contrapugnationem exteriorum virtutum: ac per hoc sufficere ad pericula mortis, circa quae est fortitudo, quod sint in bello vel communi, vel particulari, ut declaratum fuit.

¶ Super Questionis 123. Art. duodecimum. In art. 1. eiusdem quaest. dubium occurrit circa calcem corporis, scilicet. Et post has ceterae virtutes. Et est dubium ad hominem, quia ipsemet auctor inferius tractando de humilitate, praeponebat ipsam fortitudini, & temperantiae. Quomodo ergo cardinales excedunt ceteras, si humilitas excedit duas harum? Ad hoc dubium dicitur, quod nunc non est sermo de ceteris virtutibus absolute, sed de his quae sunt circa aliquam particularem materiam: humilitas autem circa omnia bene disponere videtur. Sed quia discute re haec supponit tractatum humilitatis, ideo illo vsque referuntur hoc dubium notandum, ubi excellentiam virtutum apud auctorem ex omnibus suis dictis gradua re sine discordia conabimur, iam cunctis virtutibus excellentibus discussis.

ARTICVLVS XII.

Utrum fortitudo praecellat inter omnes alias virtutes.

AD DUODECIMVM sic proceditur. Videtur quod fortitudo praecellat inter omnes alias virtutes. Dicit enim * Ambros. in primo de officiis. Est fortitudo velut ceteris excelsior.

¶ 2. Praeterea. Virtus est circa difficile, & bonum: sed fortitudo est circa difficillima, ergo est maxima virtutum.

¶ 3. Praet. Dignior est persona hominis quam res eius: sed fortitudo est circa personam hominis, quam aliquis periculo mortis exponit propter bonum virtutis: iustitia autem & aliae virtutes morales sunt circa alias res exteriores, ergo fortitudo est praecipua inter omnes virtutes morales.

SED CONTRA est, quod Tullius * dicit in primo de officiis. In iustitia virtutis splendor est maximus, ex qua viri boni nominantur.

¶ Praeterea. Philosophus dicit in 1. Rhet. Necessse est maximas esse virtutes, quae maxime aliis utiles sunt: sed liberalitas videtur magis utilis quam fortitudo, ergo est maior virtus.

RESPON. Dicendum, quod sicut * August. dicit in 6. de Trin. in his, quae non mole magna sunt, idem est esse maius, quod melius. Vnde ratio aliqua virtus maior est, quanto melior est. Bonum autem rationis est hominis bonum, secundum Dionys. 4. cap. * de diuin. nomin. Hoc autem bonum essentialiter quidem habet prudentia, quae est perfectio rationis. Iustitia autem est huius boni factiua, in quantum scilicet ad ipsam pertinet ordinare

tunc saluum dicitur: quia homo tenetur subire periculum mortis propter alias virtutes, puta, temperantiam, fidem &c. aut de iustitia legali, & tunc etiam saluum est: quia homo licite subit mortis periculum, non propter commune bonum, sed propter proprium bonum tantummodo, ut si homo impugnetur de ipsa virtute fortitudinis in seipso, & non sit pars alicuius rei, sed solitarius, talis fortiter agere sustinendo solum propter proprium bonum proprii habitus, & non propter iustitiam quamcumque seruandam, nisi iustitia metaphorice sumatur, quod est a proposito alienum.

¶ Ad primum horum dicitur, quod hic non est sermo de fine fortitudinis ex vi actus, sed de fine eiusdem ex parte materiae: ita quod ly. propter iustitiam, denotat finem ex parte materiae: Secunda Secunda S. Tho. PP a quo.

¶ Super Questionis 123. Art. duodecimum.

In art. 1. eiusdem quaest. dubium occurrit circa calcem corporis, scilicet. Et post has ceterae virtutes. Et est dubium ad hominem, quia ipsemet auctor inferius tractando de humilitate, praeponebat ipsam fortitudini, & temperantiae. Quomodo ergo cardinales excedunt ceteras, si humilitas excedit duas harum? Ad hoc dubium dicitur, quod nunc non est sermo de ceteris virtutibus absolute, sed de his quae sunt circa aliquam particularem materiam: humilitas autem circa omnia bene disponere videtur. Sed quia discute re haec supponit tractatum humilitatis, ideo illo vsque referuntur hoc dubium notandum, ubi excellentiam virtutum apud auctorem ex omnibus suis dictis gradua re sine discordia conabimur, iam cunctis virtutibus excellentibus discussis.

In eodem artic. 12. dubium etiam ad hominem, & veritatem occurrit ex responsione ad tertium. Nam ibidem dicitur quod homo personam suam periculis mortis non exponit, nisi propter iustitiam conservandam. Hoc enim aduersatur supradictis, scilicet, quod fortis agit pro bono proprio habitu, ut proximum & proprium finem. Et per hoc non est verum quod agit solum propter iustitiam conservandam.

¶ Praeterea. Cum hic dicitur, nisi propter iustitiam conservandam, aut est sermo de iustitia particulari, &

lib. 1. cap. de iustitia circa principium lib. 1. ca. 9. 2. etiam a principio, tom. 6. li. 6. ca. 8. parum ante nendum, to. 3.

cap. 4. part. 4. non remouit a fine.

lib. 1. ca. 55. in principio, & cap. 23. tom. 1.